

FÉNYBEN

HERCEG JÁNOS

Abban az évben korán elmúlt a nyár. Mošćenička Draga felől jött a gyanús déli szél lomha és nyirkos hulláma egyik délután, éjszakára viszont már feltépte, majd újra becsapta ablakunk zsalugáterét a hirtelen támadt bóra. A hegyről zúdult le, olajfák sötét és zsíros leveleit söpörte a tengerbe, s amikor megcsendesedett, úgy, hogy még a hullámok is elültek, a sziklán álló Hableány szoknyája szélén ujjnyi vastag gyöngyfűzérben rakódtak le az algák.

Kithy azonban ennek ellenére lenn volt már, s feszülten figyelte horgait. Csak ezúttal nem borvörös tunikában, amelynek alsó része széles redőkben hullott alá, úgyhogy valahányszor kicsit előre hajolt, keskeny csíkban látszott ki alóla icipici fehér nadrágocskája. Most citromsárga fürdőköpenyben volt, melyet a derekán fekete öv fogott szorosra, s fekete gumicsizmában, annak jeléül, hogy éjszakára lehűlt a tenger. Oberon dalának első füttyszavára, amelyre én tanítottam, hogy ez legyen a jelünk, vidáman nézett hátra mégis, mintha semmi se történt volna.

— Hahó! — toldottam meg a fütttyöt egy kiáltással, ez azonban már nemcsak neki szólt. Teta Rozina szőlőlugasában hajnali hatkor ugyancsak együtt volt a társaság, s nekem előbb oda kellett mennem. Don Antonio, ki tudja, hanyadik cigaretta füstfelhőjébe burkolózva, hallgatta šjor Mate meséjét arról a tündöklő korról, amikor ő kadét volt a Novarán, és hadnagyi kinevezését hiúsította meg az 1918 őszen bekövetkezett békekötés. A tengerészgyalogság új fegyvernem volt a monarchiában, ezért hát parádézta is eleget velük. Felvitték őket egy-két napra Budapestre, ahol végigsétáltak a Duna-korzón, szemezgettek a nőkkel, akik szűk szoknyában és széles karimájú kalapban néztek csábosan vissza rá-

juk. A bécsi Práterban szédülésig forgatta őket az óriáskerék, majd nehéz korsókból itták a sört, virslit ettek hozzá csípős tormával, csupán a Sacherba nem volt belépési joguk, mert ott a főtiszték grasszáltak.

— De ez se segített rajtuk! — kiáltott fel mindig elbeszélése végén, újbóli töltés céljából az asztalhoz koppintva üres poharát. — És én mégis kapitány lettem, miután átszöktem Visre, hogy jelentkezzek a partizánoknál.

Játszva lépte át a közbeeső húsz-egynéhány évet, amikor másodszor nősült és a második feleségét is eltemette, s most már régen a nyugdíjából élt. Volt egy keskeny kis háza, három emelettel, de mindössze két szobácskával, mivel a földszint egyszerre volt konyha, lépcsőház és éléskamra, egy megfeketedett óriási olajtörővel s néhány szakadt hálóval a pókhálós falon.

— Ha egyszer megdöglök, onnan tudják majd, hogy nem jelentem meg ennél az asztalnál! — mondogatta, de teta Rozina azonnal letorkolta.

— Á, no, no! Aki ebből az én fügepálinkámból hármat bevág minden reggel, száz évig él! Don Antonio előbb fog az én sírom fölött énekelni, mint a magáén! Hát nincs igazam, tisztelendő atyám?

Don Antonio nem felelt a kényes kérdésre. Éppen csak megnevésítette keskeny ajkát, mivel a hajnali miseborral, a mézédés prošekkal egész napra jó szájízt csinált magának, s csupán a társaság kedvéért ült közöttünk.

— Avanti! Avanti! — kiáltott rám teta Rozina, mikor feltűntem a vadszőlő sűrű indái alatt, s egy pillanatra habozva megálltam visszanezni Kithyre, akinek haját épp szétfújta egy lopva jött kóbor szél. A lány nem nézett fel, talán mert tudta, hogy nem sokára úgylis visszajövök, miután felvittem Juditnak a kecsketejet, amit teta Rozina töltött fehér pettyes kék kannámba minden reggel, s elvégeztem körülötte a legszükségesebb házi munkát, máris sietek le.

Teta Rozina nem kocsmárosné volt. Csak a saját termését árulta, a fanyar vörös bort és a fügepálinkát, amely a két fájáról csodálatos mód egész esztendőre ellátta vendégeit. S ha don Antonio olykor tréfás célzást tett erre a bőségre, teta Rozina Jézus példáját hozta fel a két hallal és öt kenyérrel, akit ő, mint hívó lélek, tisztes távolból s alázatosan követ. Illegálisnak tekinthető üzeméhez

egy rövid szoknyás, izmos cselédlány is tartozott, aki fenn a házban látta el a gazdasági teendőket, s ide a lugas alá csak estefelé volt szabad kijönnie, hogy don Antonio, aki olyankor nem volt itt, meg ne botránkozzék rajta, ha a munkába induló halászok megtapogatják kicsit szoknyája domborulatát.

— Na, mennyi búzája termett? — recscent rám kurta pipája mögül űjor Mate többször is a nyár folyamán, valahányszor leültem közbük. Ezzel kezdődött közöttünk a kedélyes beszélgetés, úgyhogy még csak tiltakoznom se kellett, hogy habár az év nagy részét búzatermő vidékén élelem le, egy szem búzám nincs, s már rég éppoly nyugdíjas vagyok, akárcsak ő.

— Éppen csak a nyugdíja jóval kevesebb — szolt közbe gonosz-kodva don Antonio —, mint az ilyen partizán kapitányé, ugyebár?

— Ó, nézzék a vén naplopót! — tiltakozott hevesen űjor Mate. — Még kinézi a számból a kenyeret! Pedig az életemet tettem kockára annak idején!

Don Antonio hosszú lófeje kivörösödött ilyenkor a gyönyörűségtől, hogy sikerült felbőszítenie barátját, s ennek örömeére készségesen fizetett még egy füget, amit űjor Mate tisztességesen le is hajtott mindjárt. A pálinka fanyar volt és savanyú, egy akóval ihatott volna még, akinek gusztusa lenne rá, akkor se rúgott volna be tőle. De hát a bora se volt jobb teta Rozinának, s valamit mégiscsak innia kellett az embernek, ha már idejött.

Eszteendő óta jártam ide, mióta Robi megvette azt az édes kis házat, amely szintén keskeny volt, háromemeletes és mindössze kétszobás, akárcsak űjor Mateé. De babérbokrok állták körül, s keletre nézett, úgyhogy a hajnali napfény a tenger sugártörésével szinte képlékeny lett, és valósággal befolyt a szobákba.

— Itt majd Juckó is meggyógyul — mondta Robi, a fiam, aki a családjával rég Nyugaton él. Tulajdonképpen a honvagy vetette meg vele ezt a kis házat, amelyben mindössze három napot töltött a feleségével és két lányával. Előbbi hiányolta a medencét, amivel otthoni házuk el volt látva, s aztán arra a hírre, hogy az óceánjárók után cápa is fel-feltünedezik a partok közelében, s tavaly így tűnt el egy macedón cukrász, riadtan pakoltak, hogy, mint később írták, meg se álljanak az Északi-tengerig, ahol végül Helgolandban leövekeltek.

Judit a család kereszthe, ha nem istenkísértés ezt így megállapítanom. Tízennyolc éves korában, egy viharos korszolyaverseny után, amelyen partnerével, Cserfalvi Bandival első lettek, várat-

lanul ágynak esett, és nem kelt fel többé. Klinikákon kezelték, a legjobb katonai szanatóriumban, ahova összekötetésem révén sikerült bejuttatnom, de semmi sem használt. Úgy kell azóta is egyik ágyból a másikba, illetve kétkerekű kocsjába cipelni szegénykét.

Felvittem Kiskéri Tiborhoz, a híres reumatológushoz, akit még diákkoromból ismertem, s aki úgyszólván meg se nézte, minthogy szerinte nem az ő szakjába tartozott.

— Az idegrendszer funkcionális megbetegedése — mondta, s vörhenyes bajuszát tépdesve kinézett az ablakon a királyi várra, amely hótakaró alatt feküdt, csak a gótikus templomtorony behajtott lándzsahegyei álltak ki feketén a hóból. — Talán a meleg, talán a csoda, nem tudom, mit mondjak, kedves öregem.

Vigasztalásul el is mesélt egy „csodát”. Charco professzorrról szólt, s egy gyönyörű fiatal orosz hercegnőről.

— Ilyen szép volt, mint ez a te lányod. És mivel Charco zseniális sarlatán volt, a csodát választotta. Levetkőztette a lányt anyaszült meztelenre, betolta egy terembe, aztán kinyitotta a nagy, kétszárnyas ajtót, amelyen betódultak a diákjai. A lány nagyot sikoltott, felugrott a kocsjából, és kirohant a teremből. Hát ilyesmi is előfordulhat. Egy nagyobb megrázkódtatás, amely majd kiragadja ebből az állapotából. A csodát Axel Munthe is megírta.

Sajnos, Judittal nem fordult elő ilyesmi. Viszont a keserves tizenöt év alatt eltemettem a feleségemet, s most, megint csak Robi fiam anyagi támogatásával, egy asszonyt tarthattam a lányom mellett. A szemüveges, bajszos Bachnét, aki szigorú, mint egy őrmester, és erős, mint valami díjbirkózó. Úgyszólván a tenyerére fektetve viszi Juditot a fürdőszobába. Amikor egyszer elismerésemet kifejezendő felkiáltottam: „Ejha!”, azt mondta: „Ne féljen, magát is kiviszem fél kézzel, és úgy tartom a zuhany alá!”

Azt hiszem, kezdetben abban reménykedett, hogy egy szép napon elbűvöl ezzel az akrobációval, s végül feleségül veszem, mivel ő is özvegy. És jóllehet az ember a gyerekéért sok mindenre hajlandó, ez mégis túl nagy áldozat lett volna. Azóta áll közöttünk ledönthetetlenül az a fal, amely évezredek óta választja el a cselédet az urától. Ezen a viszonyon a világ forradalmi fordulata csak annyit változtatott, hogy Bachné szemérmetlenül gorbáskodik velem.

E miatt a lány miatt, Kithy miatt is mennyit kellett túrnöm tőle!

— Mit akar vele? — rivallt rám, ha egyedül maradtunk, mert Juditot éppen Kithy tolta ki a pálmafák alá, s ez jó alkalom volt Bachnénak, hogy megszégyenítsen. — Nem röstell órák hosszat állni vele a sziklákon? Mert remélem, nekem mégsem akarja bemagyarázni, hogy azért a pár halért sütteti magát a rekkenő hőségben, amit ketten kifognak! És mit érezhet ez a szegény beteg teremtés, ha látnia kell, hogy az apja egy ilyen kis dög után koslat?

Ezt már sírós hangon mondta, mintha a szíve szakadt volna meg a szánalomtól. És nekem, mint apának, kellő büntudattal kellett hallgatnom a kifakadásait. Ha nem is volt igaz, hogy vén koromra belebolondultam Kithybe, ahogy ő hitte. Csak egyszer próbáltam rendreutasítani s kikérni magamnak a durva hangot. S erre egy pillanat alatt megváltozott. Kiakasztotta nyakából a kék műanyag kötényt, amelyet fehér fodor futott körül, és azt mondta halkán:

— Jól van, akkor én most elmegyek. Legyenek boldogok.

Kiment a konyhából, s én mindent megbánva kullogtam utána.

— Emmi! — szólítottam megindultan a keresztnevén. — Ne hagyjon el!

Megfordult, rám nézett, a szeme könnyekkel volt tele, úgyhogy egyenesen megszépült a fájdalomtól. Lehajoltam, kezét csókoltam neki, mire a vállamra borulva kisírta magát. S azóta persze még fölényesebben bánik velem. Én meg magam előtt is szégyellhetem a jelenet kabaréba illő komikumát.

De épp eleget fecsegtem lényegtelen dolgokról, ami kétségtávol az öregség jele. Az embert egyszerűen elragadják a szavak.

Azon a reggelen Kithy eltűnt.

Mielőtt elindultam volna a kanna tejjel, még tréfálkoztak velem. Šjor Mate röhögve helyezte kilátásba, hogy majd megles egyszer, amikor horgainkat a vállamra véve elkísérem a lányt a bokrokkal benőtt keskeny kis úton fel, a hegyre, ahol Kithy lakott.

— Elmegyünk utánuk, mi? — csapott a vállára don Antoniónak. — Leleplezzük őket! Legalább ennyi hasznunk legyen barátunk kalandjából!

— Zsuzsánna és a vének! — jegyezte meg csak úgy bajusza alatt teta Rozina.

Az ember az én koromban ilyenkor idéetlenül mosolyog.

És mikor kiléptem a lugas árnyékából, Kithy nem volt sehol.

Először azt hittem, elbújt valahol, hogy meglepetésszerűen fel-

bukkanjon valahonnan megint. Ahogy a múltkor a Hableány pózában állt meg egy sziklán, s miután fürdőköpenyét kifordította és úgy vetette át magán, mint valami tógát, sikerült a tréfa, nem ismertem meg mindjárt.

— Azt hitte, kővé váltam, amíg a tanár úr a barátaival korhelykedik? — nevetett nagyot, azzal a kitörő, harsogó nevetéssel, amitől kicsit fiús lett a hangja, a szeme viszont könnypárás, ahogy az arcomba hajolt. Egyáltalán, egész lényében volt valami fiús. A széles válla, a kemény kézfogása és az erélyes, kallózó karcsapása, amikor előttem úszott.

Ki tudja, hanyadszor ismételtem meg a tündérkirály dalát, de Titánia nem került elő. A föld nyelte el, a tenger, a messzeség? Vagy csak hazaszaladt átöltözni?

Közben mégis feljött a nap, a partot elárasztották a fürdőzők, és valahol messze, ahol az ég kékje összeér a tengerrel, egy hosszú fehér hajót ringattak a hullámok.

— Majd én megyek ki ma Judittal — mondtam Bachnénak, mert délelőtt ő szokta kitolni a kocsit. Ezt én rendeztem így. Délután ugyanis szeretek egy kicsit ledőlni. Meg Kithy is délelőtt járt le a tengerre.

— Mi az? Mi történt? — állt meg Bachné a konyha közepén, magasra emelve kezében a főzőkanalat, mint az arkangyal a kardot. S ha valaki azt mondaná, az arkangyaloknak nincsen nemük, hát azt felelném, Bachnénak sincs.

— Szóval maga ma nem megy horgászni? — kiáltott fel hitetlenül és ugyanakkor diadalmasan. — Ezek szerint befejezhetem az ebédet, mint más rendes asszony? Hála istennek, hogy ezt is megértem!

Judit nem örült a megváltozott programnak.

— Jobban szeretem, ha horgászással, fürdéssel foglalod le magad. Neked arra szükséged van, apa. De hát holnapig majd csak előkerül Kithy!

Lányom előtt nem akartam eltitkolni, hogy Kithy eltűnt. Egyrészt, mert ő is szerette, másrészt nem volt lelkierőm hazudni, letagadni rossz kedvem okát, mint valami összeomlást. Inkább megjártam magam, mintha még örültem is volna, hogy ma én megyek ki vele, mint három hét előttig, amikor Kithy még nem volt itt. De két szorosan egymáshoz tartozó ember így sem hazudhat egymásnak. Szerencse, hogy a kellemetlen igazságokat az alkalmazkodás művészete teszi észrevétlenné. A további békés együttélés

lehetőségét is megteremtve egyúttal közöttük. Hogy azonban ez részemről az elmúlt három hét alatt, vagyis Kithy feltűnése óta, nem volt mentes súlyos lelkifurdalástól, s olykor szégyenérzettől sem, nem tagadom.

— Nem akarsz felszáladni hozzá? Megnézni, mi van vele? — nézett hátra a tolókcosi támlája fölött Judit, amikor ahhoz a kis kanyarhoz értünk a hegy alatt, ahol egy keskeny út vezetett a parányi, fatornyos, erkélyes villához, amelynek padlásszobájában Kithy lakott. Ezek a még megmaradt, babérbokrok közé bújt régi-módi villák az első világháború előtti légkört árasztották, amikor a szállodák teraszán cigánybanda muzsikált, s én ötéves koromban, anyám kezét fogva jártam itt a fák alatt, a háború utolsó évében, 1918-ban, matrózsapkám szalagján a hivalkodó, aranybetűs felirattal: Tengerre, magyar! A „hősi halott” tisztok özvegyei kaptak ide kéthetes beutalást.

— Megnézhetem — mondtam pléhpofával, és felrohantam a kifulladásig meredek úton, holott füttyülhettem is volna.

Egyszer már felkísértem Kithyt. Volt egy nagy doboz különféle horga, azokból jöttünk fel válogatni. De amikor felértünk a nyirkorgó csigalépcsőn, megtorpantam. Kithy a nyitott ajtóból hátra-nézett:

— Hát nem jön be? Nem is látta a szobámat . . .

Százszor próbáltam azóta kiszűrni a mosolyából ártatlanság és örök asszonyi felkínálkozás pillanatnyi együtthatóit, de hasztalan.

— Majd itt megvárom — mondtam tettetett közönnyel a csöppnyi antréban, lépcső és ajtó között, s a keskeny ablakon lenéztem a tengerre.

— Hát miért jött volna vissza? — csodálkozott házigazdája, a borotvált fejű Mario, egyik kezében egy réz serpenyővel, másikban kék mosogatószivaccsal. — Ha egyszer lemegy a donna, estig nem látom. Hogy estétől reggelig se, minek mondanám.

És röhögött.

Agglegény volt, s időnként szabadságos matrózok között lehetett látni valamelyik kocsmában. Elnyújtott női hangon énekelte a Mama Juanita divatos dalát.

— Nincs fenn? — kiáltotta már messziről Judit. — No, nem baj, majd magától jelentkezik. Délután ott lesz. Majd meglátod, apa. Mire kialszod magad, mi is kipsziaszozzuk magunkat, s akkor lemehetnek.

Most, hogy minderre visszagondolok, elrémülök, milyen biztosra

vettem, hogy örökre eltűnt. És nemcsak én, minden látszat ellenére Judit is. Utóvégre máskor is előfordult, hogy késett vagy rosszul érezte magát, s azt mondta, azért nem jött, mert nem tett volna jót neki beállni a tengerbe s órák hosszat lesni a horgokat.

Aztán egyszer csak megjelent, pajkosan belém karolt, s hintázó léptekkel, időnként harsogón nevetve lépkedett mellettem.

De az ember megérzi, ha a végére ér valaminek.

— Derék lány volt, igazán kivételes egyéniség — mondta Judit, ahogy halottról beszél az ember, vagy olyasvalakiről, aki örökre elveszett az életünkéből, de hát ez ugyanaz. — Oly okos és becsületes volt!

Ennek a szónak: „becsület”, Kithy esetében szélesebb, emberibb, majdnem azt mondanám, kollektív értelme volt. Világnézeti tartalmat kapott, politikai magatartás meghatározója lett. Ez megismerkedésünk első órájában kiderült.

— Bon giorno, camerado! — kiáltotta šjor Mate a sziklák felé, pedig reggel már megittuk a mindennapi pálinkát, s meghallgatuk don Antonio példabeszédeit az élet mulandóságáról, fölösleges volt a harsány köszöntés. A figyelem azonban ezúttal Kithynek szólt, amit felém egy kujon kacsintással egészített ki, hogy micsoda helyre kis pipit szedtem fel magamnak. — Megy a hal?

— Itt ez a szó: camerado, csak barátot jelent? — kérdezte Kithy.

— Annál valamivel többet. Az ilyen veterán harcosok, mint mi, ugyancsak így szólítják egymást.

— Ellenállók voltak?

— Én csak annyi. A barátom viszont fegyveresen küzdött. Végül már egy ágyúnaszád parancsnoka lett. Engem lebuktattak, ő harcos maradt.

— Lebuktatás? Hát mit csinált?

— Az volt a vád ellenem, hogy lázítom az ifjúságot. A diákjaimat. Mert tanár voltam. S a felsőbb osztályokból fiúk és lányok csatlakoztak az ellenállókhoz. Ezt részben nekem tulajdonították.

Kithy elfordult a horgaitól, fehér saruba bújtatott lábával átlépett hozzám a sziklákon. A szeme könnyes volt, s azt mondta:

— Tanár úr, engedje meg, hogy megcsókoljam!

— Ó, hát nagyon kedves! — dadogtam együgyűen, és odatarottam ráncos képemet, mire ő erősen magához vont, és hosszan megcsókolta.

Ez volt az egyetlen csókunk. Többes számban beszélék, pedig

nem csókoltam vissza. Sután és hülyén néztem rá, talán mint hasonlító helyzetben minden öregember. Ő segített ki a zavaromból azzal, hogy visszament, újra bedobta horgát, miközben piros tunikája alól kilibbent fehér alsójának szegélye.

— Mit nem adnék, ha apámtól hallhattam volna ezt!

Félszégem tartott vissza, hogy apja után érdeklődjek. Semmit se tudtam róla néhány perc előtt, s most mintha mégis mindent megsejtetett volna. Hogy lány-e vagy asszony, nem érdekelt. Életének egyéb részletei még kevésbé. Azt se kérdeztem, Bajorországban él-e vagy a stájer Alpokban. Itt állt mellettem fehér saruban és borvörös tunikában, tér és idő kategóriáiból kilépve, és sűrű, erős hajába néha belekapott a szél.

— Azt mondtam neki — folytatta magától, miközben fel sem emelte tekintetét a vízről, s megértettem, hogy apjáról beszél —, szöktél volna meg! Elfogtak és bezártak volna, mondta ő. És aztán? Inkább tömeggyilkos lettél? Háború volt, felelte ő. Győzni akartunk. Minden eszközzel és minden áron? Minden eszközzel és minden áron, ismételte ő. Aki győz, annak van igaza. Kitéplek a szívemből, mondtam, megtagadlak. Gyerekek sírását hallom álomban a krakkói lágerből, ahonnan fényképet küldtél. Hárman álltak az őrtorony alatt, a szögesdrótból font kerítésnél, s hunyorítva néztek bele a napba. Én még a világon se voltam, de ez a fénykép ott van a családi albumban, s ha tovább lapozunk, megjelenek én szőkén és háromévesen, mackóval a kezemben. Nem vagy apám, elmegyek hazulról, mondtam, és elmentem.

A monológnak nem volt vége. Megtudtam, hogy a ludwigsgnadei pályaudvaron lapátolta a szenet egy egész télen át, s valami faskamrában kapott lakást egy öregasszonynál, aki koldulásból tartotta fenn magát. Anyja megtalálta, sírva könyörgött, jöjjön haza. Nem, mondtá, soha. Veled boldogan megyek el bárhova és dolgozom érted, amíg élek, de haza nem.

Missziós nővéreket toboroztak afroázsiai országokba. Azt hitte, ilyen önfeláldozással megnyugtathatja a lelkiismeretét.

— A magáét? — tört fel belőlem önkéntelenül a kérdés.

— Igen. Apáink bűneiért is felelősek vagyunk. Akárcsak a gyerekeink jövőjéért. Nem üdvözülni akartam a „Jézus szentséges szíve” rendjében, mint a kis buta falusi lányok, akik bűnös lelküket azzal szeretnék megnyugtanni, hogy szigorú böjtöt fogadnak havi tisztulásuk idején, s aztán elvesznek a dzsungelben. Én nem nőieségem miatt akartam vezekelni, bennem az emberi érzés lázadt fel.

Ezért mentem el tőlük búcsúszó nélkül advent hetében egy téli reggelen, miután harmadszor mondtuk el kórusban az Üdvözlégyet. A templom üres volt még, a hajnali mise később kezdődött. Halvány gyertyalángok pislákoltak, senki se vette észre, amikor a vaksötét folyosón kiléptem a sorból. S mikor a sekrestyés kaput nyitott az istenfélő öregasszonyoknak, kirohantam a havas utcára.

— Senki sem vette észre? — kiáltottam fel megrendülten és bambán.

— Aztán egy fiú lépett az életembe, hogy regényesen fejezzem ki magam — folytatta, szóra sem érdemesítve hülye közbeszólásomat. — Együtt dolgoztunk egy gyárban, együtt mentünk haza mindennap, s egyszer azt mondta, lakjunk ezentúl együtt. Rendes fiú volt, azt hiszem, szeretett is, csak mintha kicsit buta lett volna, nem értette meg, miért kellett apámat megtagadnom. Nézd, Alex, mondtam végül neki, aki kék szemű volt és szőke, s ha vasárnap délután kirándultunk a hegyekbe, vállára hajtotta a fejét, és okarínán játszott. Nézd, mondtam, épp elég ideje vagyunk együtt ahhoz, hogy megismerjük egymást. Őszinte leszek. Engem a testi szerelem nem elégít ki...

— A megértés mindennél fontosabb — szóltam közbe zavartan és sípoló hangon én, mert a torkom kiszáradt, mintha lázam lett volna.

— S akkor megtaláltam a barátaimat, fiúkat és lányokat, akik úgy éreznek és úgy gondolkoznak, mint én. Akik felismerték az igazságot, hogy ezt a világot és az elkövetkezőt csak harccal lehet megváltani...

Elhallgatott. A nap magasra ragyogott, a Monte Maggiore csúcsán megkékült az erdő, a strandok felől énekszó hallatszott és vad viháncolás homogén zaja. Don Antonio tornyának zöld, rézrozsdás kupolájában megszólalt a déli harang. Kithy mély, bársonyos hangon felnevetett:

— Nézze, milyen kegyes volt hozzám a halak istene! Hagyta, hogy kifogjam ezeket a szegény halacskákat!

Néhány ösztövére hering ficánkolt zsinórra fűzve a kezében, lapos hasukon ezüst fényben csillogott a pikkely.

— Mit csináljak velük? Semmi kedvem megosztózni miattuk Marióval a parányi konyháján. Tanár úrnak talán van valakije, aki megsütné.

Így került rá a sor, hogy röviden elmondjam életem történetét, sőt hazavigyem, bemutassam Juditnak, aki azonnal beleszeretett.

S Bachnének, aki nem bírta ki, hogy ki ne öltse rá a fullánkját:
— Hát én a maga helyében délcegebb gavallért kerestem volna, kedvesem.

Most még tíz óra sem volt, amikor Judittal leértünk a nyugati part sétányára, ahol kiszélesedik az öböl, s ahol legkevesebb a fürdőző, mert a hegy ilyenkor elállja a napsugarak útját. Éppen csak hajnalban süt kicsit oda, amikor megjelenik terepszínű vitorláival az iskolahajó, s a tengerészek hosszú sora áll fel fürdőnadrágban a fedélzet szélén, úgyhogy kicsit oldalra is dől a hajó, s vezényszóra ugornak fejest a tengerbe. A következő percben libasorban kúsznak fel a kötélhágcsón.

Most néptelen volt a sétány, csak a kikindai fodrász állt fenn a járdán, hatalmas cégtáblái között, melyekre jobbról is meg balról is egy-egy mélyen dekoltált kebelkirálynőt festetett.

— Kezeit csókolom, nagyságos asszony! — kiáltotta az úttesten át, gyanútlan udvariassággal sorozva szegény Juditot az asszonyok közé, ami ellen nem volt szívem tiltakozni. — Mikor lesz szerencsénk?

Hozzája jártunk átlag minden két hétben, hogy rendbe hozza Judit haját. Nemcsak azért, mert egy kis otthoni hangulatot árasztott maga körül, ami után itt olykor valósággal megéhezik az ember. Judit a humoráért is szerette. Alacsony, elhízott ötven év körüli ember volt, s egyszer, amikor megkérdeztem, miért nem nőül meg, savanyú arccal azt felelte:

— Tessék rám nézni, tanár úr! Hát kellek én valakinek ilyen pocakkal?

De megint ellocsogtam a lényegtől.

Amint ugyanis tovább akartunk menni, űjor Mate kiáltott utánunk:

— Camerado! Úgy sietnek, hogy az ilyen rokkant vénember utol sem éri magukat. Elrohant ma reggel, hogy ki se beszélgethettük magunkat rendesen.

— Akkor talán vigyél engem haza, apa! — mondta Judit, mint aki megsejtett valamit űjor Mate igyekezetéből. Így hát megfordítottam a kocsit. A kapitány megint a fiatalságával hozakodott elő, amikor ő nem ilyen vén, nyúzott fóka volt, mint most. Aztán hősködéssel folytatta, isten tudja, hanyadszor dicsekedve el vele, hogy tizenkét kemény dalmát tengerésszel egy ellenséges hadihajót ejtett fogságba egy ősi éjszakán, kétszáz főnyi legénységével a kajütökben, akik az igazak álmát aludták.

— Ide hallgasson — mondta, amikor egyedül maradtunk, s szinte riadtan hajolt a fülemhez. — Egy órával azután, hogy maga ma reggel elment, betoppant Guido. Tudja, az a fekete göndör hajú fiú, aki az idegenek után szaglászik. Odalépett az asztalunkhoz: Megengedik, uraim? Don Antonio nyomban cihelődni kezdett, hogy őt várják a hívei, pedig fenét várják, senki sem várja ilyenkor, és meglépett. Mondom a fiúnak, iszol valamit? Nem, nem, ő szolgálatban van, csupán néhány bizalmas kérdést szeretne feltenni nekem. Na, mondtam, te tudod a dolgokat, de közben törttem a fejem, mit akarhat velem. Nekem nincs titkom. Én ezért a viláért harcoltam, és ha kell, most is hajlandó vagyok megdögölni érte. Halljuk hát a kérdést.

— Azt mondja, mióta ismerem magát? Mit tudom én, évek óta. Tavasszal jön, reggelente beül közénk, ősszel meg hazamegy, északkeletre, ahol a búza terem. Különben, mondom, a háború alatt csücsült is egy ideig, egyszóval a mi emberünk. Mosolygott és bólogatott, annak jeléül, hogy ezzel nem mondtam semmi újat neki. Mert ezek mindent tudnak. Még azt is, hogy az ember kivel aludt tegnapelőtt.

— Nem vettem, azt mondja, semmi változást észre magán az utóbbi időben? Várjunk csak egy kicsit, mondtam, mit kellett volna észrevennem? Azt mondja erre, űjor Mate, itt én kérdezek, jó? Arról a piros ruhás lányról nem beszélt? Már mint maga. Na hallod, csaptam az asztalra, mit gondolsz, kivel van dolgod? Az ember a gáláns ügyeit diszkréten kezeli, hát nem?

— Nem volt vele gáláns ügyem — igazítottam ki halkán.

— Pardon, csak mondom. És ha nem volt, az a maga baja, camerado, ne is haragudjon. Mivel a kicsike igazán megér minden figyelmet. Más tekintetben, mondom, tűzbe teszem magáért a kezemet.

— Köszönöm — szóltam közbe, és meg kellett kapaszkodnom a falban, hogy el ne vágódjak, annyira elfogott valami oktalan gyöngeség.

— Mi az, csak nem veszi a szívére ezt a marhaságot? — recscent rám űjor Mate, pedig ő is ideges volt. Kétszer is gyufát gyújtott, pedig a pipájából göndör felhőkben gomolygott a füst. — Gyerünk teta Rozinához. Egy pohár fügepálínkától majd magához tér. Nekem már rég ez az orvosságom, mint észrevehette.

A kocsmában egy lélek se volt. Teta Rozínára is várni kellett,

amíg az olívaolajban sercegve sülő heringek szagával be nem hízta széles fenekét.

— Mi az, megváltozott a műsor? Ilyenkor maguk nem a hozám hasonló vénasszonyokkal szórakoznak, igaz? Vagy a gyöngyhalászok miatt jöttek maguk is?

— Ne jártassa fölöslegesen a száját! — szólt rá durván űor Mate, pedig büszke volt rá, hogy ő milyen finom ember, ő valamikor fehér kesztyűben táncolta a francia négyest a horvát bán estélyén Zágrábban. — Miféle gyöngyhalászokról beszél? Inkább hozzon két fűgét!

— A lány meséli, Mara — tette elénk teta Rozina a két poharat —, hogy reggel gyöngyhalászok jártak itt. Hidroplánnal jöttek...

— Hívja be azt a lányt! — adta ki a parancsot a kiszolgált korvettkapitány.

— Jaj, az nagyon szép volt! — lelkesedett a lány, s a talpával végigszánkázott erős lábszárán. — Ahogy a felhőköl leereszkedett vakító fényesen, úgyhogy le kellett hunynom a szememet. Mire felnéztem, már a hullámokat szelte tarajosra, s egyöl megállt ott a Hableányhoz közel, a másik lánynál, aki a horgászbotjait lógatta a sziklák között a tengerbe...

— A piros ruhás lánynál? — kérdezte izgatottan űor Mate.

— Nem volt piros ruhában. Sárga fürdőköpenyben volt, de az csak egy pillanatig látszott, mert akkor ő is eltűnt a fényben. Halért küldött teta Rozina le a bárkához, meg kellett kerülnöm az öblöt, ahol még nem volt senki. A hegyet sötét felhők fogták körül, a tenger zavaros volt az éjszakai vihartól... És akkor egyszerre mindent elárasztott a fény! A hajó fénye!

— Az előbb azt mondtad, hidroplán volt! — figyelmeztette teta Rozina.

— Nem tudom... Mintha mégis a tengeröl bukkant volna fel... Mint amikor a cápa jelenik meg váratlanul, s hogy ott van, csak a farkával felvert toronymagas víz csillámlása jelzi...

— És azt mondd, gyöngyhalászok voltak — emlékeztette teta Rozina.

— Hát mi mások lettek volna! Már abból is gondolni lehet, hogy talán gyöngyházból volt a csónakjuk fala... Arról verődött vissza szikrázva a napfény...

— Legyünk pontosak, kis szívem — húzódott közelebb Mará-

hoz Őjor Mate, s a kezét gyengéden helyezte el a lány vastag derekán. — Azt mondtad, felhős volt az ég és sötét a tenger...

— De éppen akkor mintha a nap is ragyogni kezdett volna...

— Igen — vetettem közbe, egyrészt a kínos idillnek, másrészt a vitának véget vetve. — Én nem voltam fizika szakos, de annyit tudok, hogy a fény egy másik fénnel találkozáva kihunyhat, viszont ebben az esetben a tenger tükre és a felkelő nap interferenciája valószínűleg csodálatos fényben egyesült...

— Na jó, de mi lett a lánnyal? — kérdezte Őjor Mate fölöslegesen.

— Elvitték — felelte Mara egyszerűen és magától értetődően. — Úgy látszott, érte jöttek, s az a fény is biztosan azért volt, hogy minél könnyebben eltűnhessenek vele. Mire megint odanéztem, nem voltak sehol!

— Erről nem beszélt a nyavalyás! — csapott az asztalra Őjor Mate.

— Kicsoda? — kaptam fel a fejemet, míg a lány csípőjét ringatva elsétált az asztalunktól. — Guidóra gondolt?

— Hát ki másra? Hiszen mindjárt utána itt termett őkelme. Most vagy ők vitték el valamilyen okból, vagy itt is megjelentek a gengszterek, hogy rettegetésben tartsák a népet.

Mit mondhattam volna erre? A fényözön, amiről a cselédlány beszélt, számomra félreérthetetlenül jelképes volt. Eszembe jutott, amit Kithy a barátairól mondott. Azok jöttek volna érte? Hogy megmentsek? De kitől? Vagy harcba vigyék? Ki ellen? A fény azonban nagyon illett hozzá.

Őjor Mate szakította félbe tünődésemet.

— Igazán sajnálom magát, öregem! De egyben irigylem is. Volt néhány szép napja vele, s így nem lesz, amit az orrára húzhatnak a másvilágon.

Igaza volt. Életem legszebb napjai voltak, bár a vén betyár másra gondolt. Nem is bírtam ki, hogy ne tiltakozzam mindenféle vaskos inszINUÁCIÓ ellen. De az öreg fölényesen leintett:

— Nem érdeklődtem a részletek után. Mindenesetre mélyen meghajtom magam. Na, most pedig menjen szépen haza. Én még itt maradok egy kicsit.

— Mit tudtál meg róla? — fogadott sápadtan odahaza Judit, mint aki biztos volt benne, hogy Őjor Mate Kithyről hozott hírt.

— Él?

Elmondtam, amit tudtam, a fényözönt, amely a tudatomban

most már apokaliptikus arányokat öltött. Nemcsak a tengert ragyogta be, a föléje hajló hegyet is, ahogy visszanéztem. Messzi tájakat és korokat öntött el a fény, s míg Judit csendesesen sírdogált, bennem egy távoli hang szólalt meg, valahonnan az idők mélyéről, váratlanul, de tisztán: És mikor nem találták az ő testét, haza jöttek, mondván, hogy angyalok jelenését is látták, kik azt mondják, hogy ő él.

Ettől megnyugodtam, mintha magam is benne álltam volna abban a fényben, miközben földöntúli békesség áradt körülöttem.

Bachné elég diszkrétan és tapintatosan diadalmaskodott. Rizsfelfújttal lepett meg, amely bőven úszott a citromos, sárga borsodóban, mert tudja, hogy úgy szeretem.

Másnap délután Mario toppant be fényesre borotvált fejével, s alázatosan vigyorogva, hogy eunuch-hangján elpanaszolja: a donna fizetés nélkül hagyta ott a lakást, miután egy ismeretlen férfival elvitette a holmiját. Szó nélkül fizettem ki, amit kért.

Még három napig lézengtem. Reggelenként ugyan benéztem teta Rozinához, már a kecsketej miatt is, de šjor Mate egyedül gúnynyasztott a lugas alatt, amely most már elviselhetetlenül árasztotta a hangosan zúgó kőrishogarak bűzét.

— Don Antonio beteget jelentett — közölte velem kedvetlenül. — Attól tartok, fél, hogy kompromittáljuk. Megvárja, amíg kicsit lecsillapodnak a kedélyek a kis nő eltűnése miatt abban a gyanús égi fényben, aztán majd ártatlan képpel megint előmerészkedik. No, de hát őt is meg kell érteni.

A nyár végi esők minduntalan eleredtek, a hegy haragosan zöld lett, a tenger tajtékos és agyagszínű, s a Hableánynak most már szoknyája minden redőjében vastagon rákódott le az algák tömege. Nem volt többé a sziklákon mit keresnem. Három nap múlva hazautaztunk.